FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

İnsancıklar

İletişim Yayınları, Dünya Klasikleri, 2000-2013 (16 baskı)

Бедные Люди

İletişim Yayınları 668 • İletişim Klasikleri 9
ISBN-13: 978-975-05-1632-0

1. BASKI 2014, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Güneş Akkor, Emrah Serdan
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Edvard Munch, "Kıskançlık", 1913-1915
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Beyza Altay
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

İnsancıklar

Бедные Люди

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

JOSEPH FRANK'İN ÖNSÖZÜ VE
W.J. LEATHERBARROW'UN SONSÖZÜYLE

iletişim

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ doktor bir babanın oğlu olarak, 11 Kasım 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve alkolik bir baba ile hasta bir anne arasında geçirdi. Küçük yaştan itibaren edebiyatla ilgilenmeye başladı ve Puşkin, Goethe, Cervantes gibi yazarlarla tanıştı. 1837'de annesini kaybetti ve ertesi yıl St. Petersburg'daki Askerî Mühendislik Okulu'na gönderildi. Babasının ani ve şüpheli ölüm haberini burada aldı. Bu kayıp üzerine bunalıma giren Dostoyevski, 1839 yılında ilk sara nöbetini geçirdi. 1844'te edebiyatla daha yakından ilgilenebilmek için askerlik mesleğinden istifa etti. 1846'da ilk romanı *İnsancıklar* yayımlandı ve edebiyat çevrelerinde büyük ilgiyle karşılandı. Ne var ki ardından gelen çalışmaları *Öteki* (1846), *Ev Sahibesi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) aynı başarıyı sağlayamadı ve ilk romanında kendisine destek veren ünlü eleştirmen Belinski'nin alaylarına hedef oldu. Aşırı duyarlı ve sinirli bir kişiliğe sahip olan Dostoyevski bunun üzerine ruhsal çöküntü yaşayarak hastalandı. 1849'da Çar I. Nikola'nın baskıcı yönetimine karşı faaliyetlerinden dolayı tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı. İnfazın uygulanmasına dakikalar kala, cezası Sibirya'da dört yıl kürek mahkûmiyetine çevrildi. Hapiste okumasına izin verilen tek eser *İncil*'di. Bu süre boyunca etrafını kuşatan, horlanan ve ezilen kesimi yakından tanıma fırsatı buldu. 1854'te serbest bırakıldıktan sonra Semiapalatinsk'te zorunlu kışla hizmetine gönderildi ve subaylığa kadar yükseldi. 1857'de yoksul ve dul Marya Dimitriyevna İsayeva ile kendisine mutluluk getirmeyen bir evlilik yaptı. Edebiyata dönüşü *Amcanın Rüyası* (1859) isimli, mizah öğeleri barındıran Gogolvari öyküyle oldu. Aynı yıl yayımladığı kısa romanı *Stepançikovo Köyü ve Sakinleri* (1859) de istediği ilgiyi göremedi. 1860'ta tefrika edilen ve toplum dışına itilmiş kişilerin anlatıldığı *Ölü Bir Evden Hatıralar* ile kendini edebiyat çevrelerine tekrar kabul ettirdi. Tolstoy ve Turgenyev'in övdüğü eser Sibirya'daki mahkûmiyetinden derin izler taşıyordu. 1861'de ağabeyiyle birlikte *Vrenja* (Zaman) adlı dergiyi çıkarmaya başladı. Bu dergide Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazıları yayımladı. Ardından, eleştirmenlerin sert tepkilerine sebep olan fakat okur tarafından beğeniyle karşılanan *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* yayımlandı. Yoğun çalışma temposu nedeniyle sağlığı bozulan Dostoyevski, doktorunun tavsiyesi üzerine 1862'de hayalini kurduğu Avrupa seyahatine çıktı. Fransa, İngiltere ve İtalya'yı kapsayan bu kısa gezinin ardından, 1863'te Batı kültürünü eleştirdiği *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları*'nı kaleme aldı. Aynı yıl yayımlanan bir yazı sebebiyle dergisi kapatılınca yeniden mali krize sürüklendi. Maddi sıkıntılarından kurtulma umuduyla Almanya, Wiesbaden'e kumar oynamaya ve bir süredir ilişki yaşadığı Polina Suslova ile buluşmaya gitti. Birkaç yıl sonra yayımladığı *Kumarbaz* bu dönemde yaşadığı büyük yıkımları anlatır. 1864'te Rusya'ya döndükten sonra ağabeyiyle *Epoha* (Çağ) adında yeni bir dergi çıkardı ve *Yeraltından Notlar*'ı burada tefrika etmeye başladı. Aynı yıl karısını ve ağabeyini kaybetti. Bunu izleyen on yıl boyunca, Dostoyevski art arda *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Cinler* (1872), *Delikanlı* (1875) gibi başyapıtlarını kaleme aldı. Sürekli borç baskısı altında yaşayan ve alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha hızlı çalışmak için işe aldığı yirmi yaşındaki sekreteri Anna Grigoriyevna Snitkina'yla, karısının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Bu evlilikten doğan kızı üç aylıkken ölünce derin bir sarsıntı yaşadı ve deliliğin eşiğine kadar sürüklendi. Bu dönemde yoksulluk, sara nöbetleri ve kumar tutkusuyla boğuştu. 1874'te solunum yetmezliği tedavisi için bir süreliğine Almanya'ya gitti. 1880'de Puşkin anıtının açılışında konuşma yapmak üzere Moskova'ya davet edildi; konuşması hem halk üzerinde hem de edebiyat çevrelerinde büyük yankı uyandırdı. Yazarlık hayatı boyunca işlediği önemli temaları bir araya getirdiği *Karamazov Kardeşler*'i ölümüne üç ay kala tamamladı. Dostoyevski 9 Şubat 1881'de St. Petersburg'da hayatını kaybetti. Kalabalık bir halk kitlesinin katıldığı cenaze töreninin ardından, Tikhvin Mezarlığı'na defnedildi.

İÇİNDEKİLER

İnsancıklar

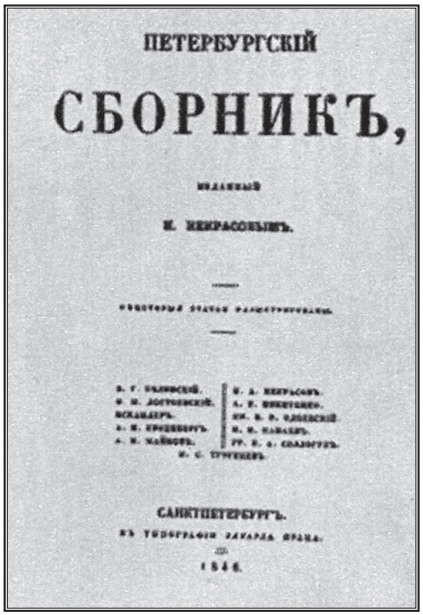

ПЕТЕРБУРГСКІЙ

СБОРНИКЪ,

ИЗДАННЫЙ

Н. НЕКРАСОВЫМЪ.

НЕКОТОРЫЯ СТАТЬИ ИЛЛЮСТРИРОВАНЫ.

В. Г. БѢЛИНСКІЙ. Ѳ. М. ДОСТОЕВСКІЙ. ИСКАНДЕРЪ. А. И. КРОПОБЕРЪ. А. И. МАЙКОВЪ. Н. А. НЕКРАСОВЪ. А. В. НИКИТЕНКО. ИВ. И. ПАНАЕВЪ. ГР. В. А. СОЛЛОГУБЪ. И. С. ТУРГЕНЕВЪ.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

ВЪ ТИПОГРАФІИ ГВАРДІИ ПРАВА.

1846.

Nekrasov'un editörlüğünde yayımlanan *Petersburg Bülteni*'nin *İnsancıklar*'ın tefrika edildiği sayısının kapağı, 1846.

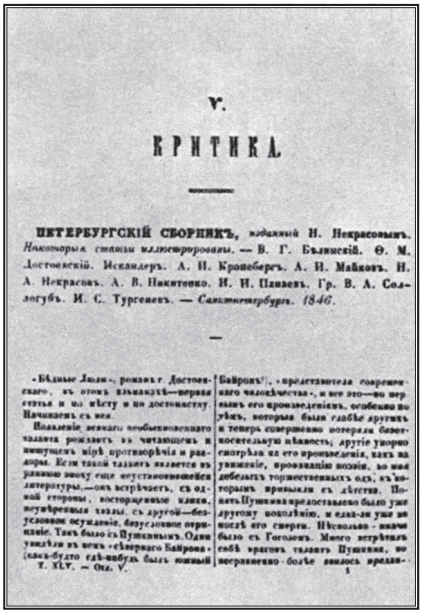

V.

КРИТИКА.

ПЕТЕРБУРГСКІЙ СБОРНИКЪ, *изданный* Н. Некрасовымъ. *Нѣкоторыя статьи иллюстрированы.* — В. Г. Бѣлинскій. Ѳ. М. Достоевскій. Искандеръ. А. И. Кропоберъ. А. И. Майковъ. Н. А. Некрасовъ. А. В. Никитенко. И. И. Панаевъ. Гр. В. А. Соллогубъ. И. С. Тургеневъ. — *Санктпетербургъ. 1846.*

—

«Бѣдные Люди», романъ г. Достоевскаго, въ этомъ альманахѣ—первая статья и по мѣсту и по достоинству. Начинаемъ съ нея.

Появленіе новаго необыкновеннаго таланта рождаетъ въ читающемъ и пишущемъ мірѣ противорѣчія и раздоры. Если такой талантъ является въ данную эпоху еще неустановившейся литературы,—онъ встрѣчаетъ, съ одной стороны, восторженные клики, неутѣшенныя хвалы, съ другой—безусловное осужденіе, безусловное отрицаніе. Такъ было съ Пушкинымъ. Одни увидѣли въ немъ «сѣвернаго Байрона» (какъ будто сѣв-пибудь былъ южный Байронъ!), «представителя современнаго человѣчества», и все это—по первымъ его произведеніямъ, особенно по ушамъ, которыя были глубже другихъ и теперь совершенно потеряли безпристрастельную мѣткость; другіе упорно смотрѣли на его произведенія, какъ на увлеченіе, проявленіе возраста, но имѣ дебелыхъ торжественныхъ одъ, къ которымъ привыкли съ дѣтства. Понятно Пушкина предоставлено было уже другому поколѣнію, и едва-ли уже не послѣ его смерти. Нисколько - иначе было съ Гоголемъ. Много встрѣтилъ себѣ враговъ талантъ Пушкина, но несравненно болѣе нашлось предвзя-

Т. XLV. — Отд. V. 1

Ünlü edebiyat eleştirmeni V.G. Belinski'nin *İnsancıklar* hakkında *Vatan Yıllıkları*'nda kaleme aldığı eleştiri yazısı, 1846.

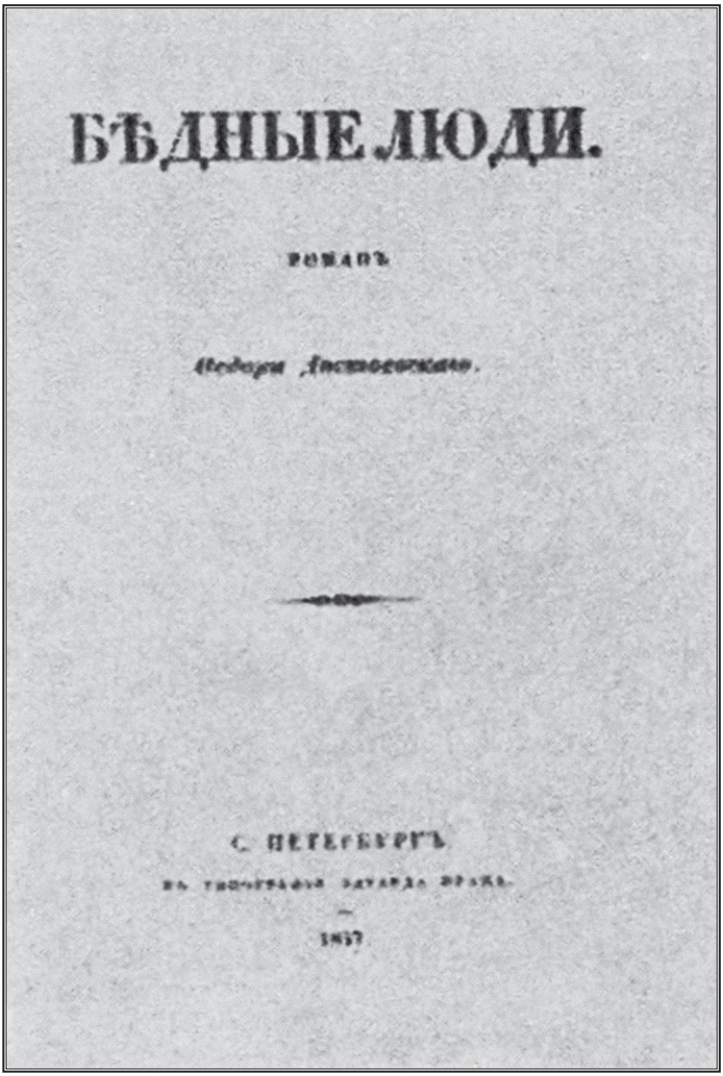

БѢДНЫЕ ЛЮДИ.

РОМАНЪ

Федора Достоевскаго.

С. ПЕТЕРБУРГЪ

1847

İnsancıklar'ın ilk baskısının kapağı, 1847.

Peter Boklevski'nin *İnsancıklar*'daki Varvara Dobroselova (üstte) ve Makar Devuşkin (altta) karakterleri için yaptığı karakalem çizimler.

Ah şu masalcılar! Yazacak yararlı, hoş, kişiye haz veren bir şey bulamazlar da, ne kadar pislik varsa dökerler ortaya!.. Yetkim olsa yazmayı yasak ederdim onlara! Ne biçim şeylerdir yazdıkları? Okurken ister istemez düşünüyor insan... Kafasını kaşıyor. İnan olsun yasak ederdim onlara yazmayı! Basbayağı yasaklardım.

Kn. V. F. Odeyevski

8 Nisan

Biricik Varvara Alekseyevna'm!

Dün mutluydum, çok çok mutluydum! İnadınızdan vazgeçtiniz sonunda, dinlediniz sözümü. Akşam saat sekizde uyandım (bildiğiniz gibi, iş dönüşü bir iki saat kestiririm, canım), kandili yaktım, kâğıtlarımı hazırladım, kalemimin ucunu açıyordum ki, şöyle bir başımı kaldırınca yüreğim hop etti! Ne istediğimi, yüreğimin neyi özlediğini anlamıştınız! Baktım, perdenizi aralamış, tıpkı o zaman size çıtlattığım gibi kına çiçeği saksısının kenarına kıstırmıştınız. O anda camın arkasında yüzünüzü gördüm sanki, siz de bana bakıyorsunuz, beni düşünüyorsunuz sandım. O tatlı yüzünüzü iyice seçemiyorum diye canım ne sıkıldı bilemezsiniz, bir tanem! Bir zamanlar bizim gözlerimiz de görürdü uzağı, anacığım! İhtiyarlık hiç iyi bir şey değil, canımın içi! Ara sıra gözlerim bulanır gibi olmaya başladı bile. Akşam biraz çalışacak, bir şeyler yazacak olsam sabah gözlerim kıp-

kırmızı kalkıyorum yataktan. Durmadan yaşarıyorlar. Öyle ki el içine çıkmaya utanıyorum. O anda gülüşünüz geldi gözümün önüne, meleğim. Tatlı, içten gülüşünüz... yüreğime, sizi öptüğüm zamanki duygu doldu gene. Anımsıyor musunuz Varvaracık, nasıl öpmüştüm sizi? Hatta işaret parmağınızı sallayarak bana sitem ediyorsunuz gibime geldi. Öyle mi, yaramaz? Mektubunuzda her şeyi ayrıntılarıyla yazın bana.

Varvaracık, pencerenizin perdesi üzerine ne düşünüyorsunuz? Çok hoş, değil mi? Çalışırken de, gece yatağa girince de, sabah uyanınca da orada beni düşündüğünüzü, beni andığınızı, sağlığınızla neşenizin yerinde olduğunu biliyorum. Perdenizi indirdiğinizde "Hadi, Makar Alekseyeviç, yatma zamanı geldi artık!" demek istediğinizi anlıyorum. Kaldırınca da "Günaydın Makar Alekseyeviç, nasıl uyudunuz bakalım?" ya da "Nasılsınız Makar Alekseyeviç, iyi misiniz? Bana gelince, Tanrı'ya şükürler olsun, çok iyiyim!" demek istediğinizi... Görüyorsunuz ya ne güzel düşünmüşüm bunu, canım. Mektuba bile gerek kalmadı! Çok güzel, değil mi? Böyle işlerde ustayımdır Varvara Alekseyevna!

Önce şunu bildireyim canımın içi, bu gece beklediğimin tersine, çok iyi uyudum. Oysa insan yeni taşındığı evde ilk günler pek uyuyamaz. Yabancılık çeker, uyku tutmaz gözünü. Bu sabah yataktan dipdiri kalktım. Gözlerimin içi parlıyordu! Ne güzel bir sabahtı, değil mi sevgilim!.. Pencereyi açtım. Güneş pırıl pırıldı, kuşlar cıvıldaşıyordu dışarıda. Tatlı ilkbahar kokuları doldu içeri, doğa cıvıl cıvıldı... İlkbahar kendini belli ediyor artık. Bugün güzel hayaller bile kurdum. Hayallerimde hep siz vardınız kuşkusuz. Varvaracık. İnsanlara büyük mutluluklar veren; doğayı süslemek için yaratılmış cici bir kuşla karşılaştırdım sizi. Binbir derdi olan biz insanların, kuşlara özgü o masum, uçarı mutluluğa imrenmemizin gerektiğini düşündüm kendi kendime...

böyle bir sürü şey geldi aklıma. Anlayacağın, soyut konulara daldım. Küçük bir kitap var bende Varvaracığım, hep böyle şeylerden söz ediyor. Bununla şunu söylemek istiyorum, anacığım, insanın aklına bazen çok tuhaf düşünceler geliyor. İlkbahara girdiğimiz için insan hep hoş, yüce şeyler düşünüyor, tatlı hayallere dalıyor. Dünyayı toz pembe görüyor. Ben de bu yüzden yazdım bunları size zaten, ne var ki hepsini o küçük kitaptan aldım. Yazar duygularını, özlemini mısralara dökmüş:

Niçin bir kuş, yabani bir kuş değilim!

Arkası var elbette... Daha bir sürü düşüncelerden söz ediliyor, ama bırakalım şimdi! Söylesenize Varvara Alekseyevna, bu sabah nereye gittiniz öyle? Daireye gitmek için hazırlanmaya bile başlamamıştım daha, bir ilkbahar kuşu gibi dışarı attınız kendinizi. Avluyu geçerken öyle neşeli bir haliniz vardı ki, sizi seyrederken mutluluktan yüreğim hızlı hızlı çarpmaya başladı! Ah Varvaracık, Varvaracığım!.. Üzülmeyin; gözyaşları hafifletmez insanın kederini; bunu biliyorum, biricik dostum benim, tecrübelerimden biliyorum. Son günlerde biraz daha sakinsiniz, sağlığınız da düzelir gibi oldu. Fedora'nızdan ne haber? Ah, ne iyi bir kadındır o! Neler yaptığınızı, keyfinizin yerinde olup olmadığını yazın bana Varvaracığım. Gerçi biraz huysuzdur Fedora, ama siz bakmazsınız öyle şeylere... Ne olursa olsun, gene de iyidir!

Önceki mektuplarımda benim Tereza'dan söz etmiştim size. O da çok temiz kalpli, güvenilir bir kadındır. Mektuplaşmamızı nasıl sürdüreceğimiz ne çok düşündürüyordu beni başta! Garip kuşun yuvasını Tanrı yapar derler. Tereza'yı o yolladı bize. Gerçekten iyi bir insan, candan, ağzı var dili yok bir kadın... Ama bizim ev sahibesi de hain mi hain! İşten canını çıkarıyor zavallının.

Çok gürültülü burası, Varvara Alekseyevna! Hani oturduğum odanın da odaya benzer yanı yok ya! Biliyorsunuz, eskiden sessiz, sakin bir yaşantım vardı. Odamın içinde sinek uçsa vızıltısı duyulurdu. Oysa burada gürültü patırtı durulmuyor! Sahi, yeni evimin durumunu bilmiyorsunuz. Zifiri karanlık, son derece pis, uzun bir koridor getirin gözünüzün önüne. Sağ yanda upuzun bir duvar, sol yandaysa otel gibi bir sürü kapı. Kiralık odaların kapılarıdır bunlar. Her birinde iki, hatta üç kişi kalıyor. Düzen falan aramayın... Her kafadan bir ses çıkıyor! Ne var ki hepsi de iyi, mektep medrese görmüş insanlara benziyor. Bir memur var (edebiyatla ilgili bir işte çalışıyor), çok okumuş: Homer'den, Brombeus'tan, başka bir sürü yazardan söz ediyor. Bilmediği yok. Çok bilgili bir adam! İki subay var, durmadan kâğıt oynuyorlar. Bir deniz astsubayı, bir de İngiliz öğretmen var. Durun hele, çok eğlendireceğim sizi anacığım. Bir dahaki mektubumda yaşantılarını olduğu gibi, ayrıntılarıyla anlatacağım size. Ev sahibemiz pire kadar, kir pas içinde bir kocakarı. Bütün gün ayağında terlikler, sırtında sabahlıkla dolaşıp duruyor. Hep Tereza'ya bağırıp çağırıyor. Ben mutfakta oturuyorum, daha doğrusu şöyle: Mutfağın yanında (önce şunu söylemeliyim, mutfağımız temiz, aydınlık, çok hoş bir yerdir) evet, ne diyordum, mutfağın yanında küçük, mütevazı bir oda var... Şöyle dersem çok daha iyi olacak: Üç pencereli, oldukça geniş mutfaktan, özel durumlarda kullanılmak üzere tahta perdeyle bir yer ayrılmış. Hayli geniş bir oda bu, penceresi bile var. Anlayacağınız, her çeşit konfora sahip... İşte benim köşem burası. Aklınıza kötü bir şey gelmesin sakın anacığım. Gerçi mutfakta bölme gerisinde oturuyorum ama önemi yok bunun. Hiç değilse biraz uzağım o gürültüden. Karyolamı kurdum, masamı, komodinimi (hepsi iki tane), sandalyelerimi yerleştirdim, duvara bir tasvir as-

tım. Başkalarının daha –belki çok daha– iyi odaları vardır. Ama bence önemli olan rahatlıktır. Eşyalarımı da onun için yerleştirdim, başka bir şey gelmesin aklınıza. Pencereniz tam karşıda... Aramızda yalnızca daracık bir avlu var. Arada bir görüyorum sizi, bu yetiyor bana. Hem kirası da çok az. En kötü bir odanın yemekli aylık ücreti otuz beş rubledir. Gücüm yetmez benim buna! Oysa ben burayı yedi rubleye tuttum. Beş ruble de yemeğe veriyorum. Üstüne üstlük birçok şeyden yoksundum... Sözgelişi, ha deyince çay içemiyordum. Şimdi param çaya da yetecek, şekere de. Size bir şey söyleyeyim mi yavrucuğum, çay içmemek ayıptır bizde. Paradan yana pek sıkıntısı yoktur kimsenin. Onlar içerler, sen içmesen olmaz. İster istemez içersin. Varvaracığım, oysa hiç de tiryakisi değilimdir meretin. Ne olursa olsun, insanın cebinde üç beş kapik bulunmalı gene de. Gelgelelim pabuçtu, giysiydi derken bakıyorsunuz elde bir şey kalmamış. Aylığım da ortada zaten. Ama yakınmıyorum durumumdan. Yetiyor bana aldığım para. Kaç yıldan beri geçinip gidiyorum işte, arada bir prim verdikleri de oluyor...

Hadi şimdilik hoşça kal meleğim. İki saksı aldım. Birinde kına çiçeği, birinde ıtır çiçeği var. Hiç de pahalı değildiler. Belki muhabbet çiçeğini de seversiniz, ha? O da var. İsterseniz, yazın bana. Hem uzun olsun mektuplarınız, elinizden geldiğince uzatın sözü. Ama aklınıza kötü bir şey gelmesin, anacığım, beni de hiç düşünmeyin, böyle bir oda tuttum diye canınız sıkılmasın. Buranın rahat olması pek hoşuma gitti, yalnız rahatlığına tutuldum. Biliyor musunuz, para biriktiriyorum artık. Köşemde biraz bulunsun. Öyle sesi soluğu çıkmayan bir insan olmama bakmayın siz benim. Aslında yamanımdır... Ağırbaşlı, sakin bir yaradılışım olduğu için öyle gözüküyorum. Hoşça kalın meleğim! Neredeyse iki kâ-

ğıdı dolduracağım, oysa daireye gitme zamanım geldi geçiyor. O küçücük ellerinizden öperim.

Değersiz uşağınız, en sadık dostunuz
Makar Devuşkin

Not: Bir dileğim olacak sizden: Yanıtınız çok uzun olsun. Yarım kilocuk da şeker yolluyorum size. Afiyetle yiyin. Ne olur benim için de hiç üzülmeyin, sitem de etmeyin bana. Hadi hoşça kalın anacığım.

* ✠ *

8 Nisan

Sevgili Makar Alekseyeviç!

Şunu bilesiniz ki, artık çok oluyorsunuz! Size yemin ederim, iyi yürekli Makar Alekseyeviç'im benim, yolladığınız şeyleri alırken utanıyorum. Onları bana yollamak için kendinizi ne sıkıntılara soktuğunuzu, en büyük ihtiyaçlarınızdan nasıl kısıntı yaptığınızı biliyorum. Kaç kez söyledim size, hiçbir şeye ihtiyacım yok benim, hiçbir şeye! Şimdiye dek bana yaptığınız bunca iyiliğe karşılık verecek gücüm yok. Ne yapacağım bu saksıları? Kına çiçeği hadi neyse ama ıtır çiçeğini ne diye aldınız? Dalgınlıkla ağzımdan bir söz kaçırdım mı (şu ıtır çiçeği konusunda olduğu gibi) hemen gidip alıyorsunuz. Korkarım çok pahalıydı. Ne hoş çiçek açmış ama! Kırmızı kırmızı. Böylesine güzel ıtır çiçeğini nerede buldunuz? Pencerenin tam ortasına, en görünür yere koydum onu. Duvarın dibine bir tahta uzatıp üzerine saksıları dizeceğim, hele bir param olsun! Fedora se-

vinçten ne yapacağını bilemiyor. Odamızın cennetten farkı yok şimdi... her yer pırıl pırıl, hoş! Ah, şu şekerleri de niçin yolladınız? Ne yalan söyleyeyim, mektubunuzu okuyunca benden sakladığınız bir şeylerin olduğunu hemen anladım... ilkbahar, içeri dalan tatlı ilkbahar kokuları, kuşların cıvıldaşması... Bir de şiir olsa tam olurdu, diye geçirdim içimden. Evet, Makar Alekseyeviç, bir şiir eksik mektubunuzda! Duygulu sözler, toz pembe hayaller... hepsi hepsi var! Perdeyi saksının kenarına sıkıştırmak aklımın ucundan bile geçmemişti. Saksıların yerini değiştirirken araya sıkışmış, öyle kalmış.

Ah Makar Alekseyeviç! Ne kadar dil dökerseniz dökün, beni kandırmak için gelirinizi ne kadar şişirirseniz şişirin, size yettiğine inandırmaya çalışın beni, gene de gerçeği gizleyemezsiniz... Benim yüzümden, sizin için gerekli birçok şeyden fedakârlık ettiğinizi saklayamazsınız benden. Sözgelişi, bu odayı tutmak aklınıza nereden esti? Biliyorum, huzursuz olacaksınız orada, rahat edemeyeceksiniz, sıkılacaksınız. Sessizliği, yalnızlığı seversiniz siz, oysa orası bir âlemdir! Aylığınıza bakılırsa, çok daha iyi bir yerde oturabilirsiniz. Fedora eskiden de şimdikinden daha iyi yaşamadığınızı söylüyor. Gerçekten hep böyle yapayalnız, yoksulluk içinde, şurada burada kiraladığınız odalarda mı geçti ömrünüz? Ah iyi yürekli dostum benim, öyle acıyorum ki size! Bari sağlığınızı düşünün biraz Makar Alekseyeviç. Gözlerim zayıflamaya başladı diyorsunuz, kandil ışığında yazmayın öyleyse, mecbur musunuz? Görevinize ne denli düşkün olduğunuzu artık anlamıştır üstleriniz...

Bir kez daha yalvarırım size, bu kadar para harcamayın benim için. Beni sevdiğinizi biliyorum; ama siz de zengin değilsiniz ki... Bu sabah ben de pek neşeli kalktım yataktan. Öyle bir hafif hissediyordum ki kendimi! Fedora sonunda bir iş bulmuştu bana. Çok çok sevinçliydim. Çıkıp ipek al-

dım. Hemen işe koyuldum. Öğleye kadar hep güldüm, çünkü mutluydum! Ama şimdi gene karanlık düşünceler doldurdu içimi, yüreğim sızlamaya başladı.

Ah, hissediyorum, bir şeyler olacak bana, başıma kötü bir şey gelecek! Böylesine bilinmezlikler içinde yaşamaya dayanamıyorum. Bir umudumun olmaması, başıma nelerin geleceğini kestirememem perişan ediyor beni. Geriye bakınca da dehşete kapılıyorum. Öylesine acı şeyler geçti ki başımdan, anımsayınca yüreğim sıkışıyor. Beni mahveden o kötü insanlara son nefesimi verene dek beddua edeceğim!

Hava kararıyor. İşe başlamalıyım. Daha çok çok yazmak isterdim size, ama zamanım yok, işimi yetiştirmeliyim. Acele etmem gerek. Mektup yazmak çok iyi bir şey kuşkusuz... insan sıkılmadan dökebiliyor içini. Kendiniz niçin hiç gelmiyorsunuz bize? Niçin, Makar Alekseyeviç? Şimdi daha yakına geldiniz, hem bazen boş zamanınız da oluyor. Lütfen uğrayın ara sıra! Sizin Tereza'yı gördüm. Hasta galiba. Acıdım zavallıya. Çıkarıp yirmi kapik verdim... Hay Allah! Az kaldı unutuyordum: Durumunuzu, yaşayışınızı elden geldiğince ayrıntılarıyla yazın bana. Bir çatı altında yaşadığınız insanlar nasıl şeyler? Geçinebiliyor musunuz onlarla? Bütün bunları öğrenmeyi çok istiyorum. Sakın kulak arkası etmeyin bu sorularımı, her şeyi yazın! Perdenin ucunu bugün özellikle kıvıracağım. Biraz erken yatın! Dün, gece yarısına kadar ışık vardı odanızda. Hadi şimdilik hoşça kalın. Bugün canım çok sıkılıyor, üzgünüm de! Böyle işte! Hoşça kalın.

Varvara Dobroselova'nız

* ✠ *

8 Nisan

Sevgili Varvara Alekseyevna!

Evet anacığım, evet iki gözüm, demek bu garibin payına da böyle bir gün düştü! Evet Varvara Alekseyevna, şaka ettiniz bu ihtiyarla, eğlendiniz! Ama suç bende, bütün suç bende! Yaşıma başıma bakmadan aşka meşke kalkıştım... Bir kez daha söylüyorum anam babam: İnsan bazen çok tuhaf oluyor, çok! Ne söylediği anlaşılmıyor. Neye varıyor bunun sonu? Hiçe... öyle saçma, boş şeyler çıkıyor ki ortaya. Tanrı korusun! Gücenmiyorum size, anacığım. O manasız, çıtkırıldım mektubum aklıma geldikçe yüzüm kızarıyor. Daireye de öyle bir kibirli gittim ki, sormayın! Kuş gibi hafif hissediyordum kendimi. Durup dururken, bayram yerinde bir çocuk gibi neşelenmiştim. İçim içime sığmıyordu, neşeliydim! Hevesle sarıldım masamın üzerindeki kâğıtlara... ama sonu ne oldu! Çevreme şöyle bir bakınca her şeyin gene eskisi gibi... kül rengi, kara olduğunu gördüm. Hep aynı mürekkep lekeleri, aynı masalar, kâğıtlar... ben de hiç değişmemiştim... Kendi kendimi aldatmanın alemi var mıydı? Neydi bütün bunların nedeni? Güneşin ısıtmaya başlaması, gün doğarken ufkun kızarması mı? Bu muydu nedeni? Avluda olmadık şey yokken içeri dalan o tatlı kokular neydi! Galiba hayaldi bütün bunlar! İnsan bazen kendi duygularını anlayamıyor, saçmalıyor. Aşırı, budalaca bir yürek coşkunluğudur bunun tek nedeni. Eve zar zor gelebildim. Durup dururken başım müthiş ağrımaya başlamıştı. (Sırtımı mı üşüttüm nedir?) Aptal gibi, havanın iyi olduğuna, ilkbaharın geldiğine kandım. İnce bir pardösüyle çıktım dışarı. Duygularımı da yanlış anladınız canım. Bütünüyle ters yönden aldınız. Beni heyecanlandıran babaca bir duyguydu, ancak bir babanın evladına duyabileceği o temiz

duygu. Çünkü size yetimliğinizi unutturmak görevini aldım üzerime. Öz babanızın yerini tutacağım... Bunu bütün içtenliğimle, yürekten bir akrabanız olarak söylüyorum. Ne derseniz deyin, halk arasında söylendiği gibi "suyunun suyu" da olsa, gene akrabanızım. Hele şimdi en yakın akrabanız, koruyucunuz sayılırım. Çünkü kendinize en yakın bildiğiniz, yardım beklediğiniz insanlardan yalnızca kötülük gördünüz. Şiir konusundaysa size şunu söyleyeceğim anacığım: Bu yaşta şiirle uğraşmayı yakıştıramıyorum kendime! Boş şeydir şiir! Şiir yüzünden şimdi okullarda çocuklara sopa bile atıyorlarmış... şiir dediğiniz şeyin değeri de bu kadardır zaten!

Rahatlık, huzur, şu bu üzerine neler yazıyorsunuz bana Varvara Alekseyevna? Anacığım benim, öyle titiz bir insan değilimdir ben, kanaatkârımdır, şimdikinden güzel de hiçbir zaman yaşamadım. Bu ihtiyarlık günlerimde fazlasını ne diye isteyeyim? Karnım tok, üstümde başımda var, ayaklarım da çıplak değil. Daha ne istiyorum! Kont soyundan gelmedim ki daha çoğunda olsun gözüm! Babam soylu değildi, geliri de benimkinden azdı. Muhallebi çocuğu değilim! Gelgelelim, doğrusunu söylemek gerekirse eski oturduğum yer buradan çok daha iyiydi. Bir kere, daha genişti anacığım. Şimdiki odam da iyidir elbette. Hatta bazı bakımlardan daha bir hoşuma gidiyor. Bunu hiçbir zaman inkâr edemem, ama eski evimi gene de özlüyorum. Biz ihtiyarlar, yani orta yaşlılar, eski şeylerimize pek bir bağlı oluruz. Aslında küçücük bir odaydı; duvarları... ne olmuş duvarlarına! Değişik bir yanı yoktu duvarlarının. Önemli olan bu değil hem... ama düşündükçe gene de bir hüzün doluyor içime... Geçmiş kötü bile olsa, anısı tatlı bir elem verir insana. Beni üzen çirkin bir olayı bile sonraları çirkinliğinden sıyrılmış, hoş bir biçimde anımsarım. Huzur içinde yaşıyorduk Varvaracık. Toprağı bol olsun, ihtiyar ev sahibemle çok iyi ge-

çiniyorduk. Onu da anımsadıkça içim sızlıyor şimdi! Çok iyi bir kadındı, kirayı da pek düşük alıyordu. Kocaman kocaman şişlerle bez kırpıntılarından battaniyeler örerdi. Başka bir iş yapmazdı. İkimiz bir mum yakar, birlikte aynı masada çalışırdık. Maşa adında bir kız torunu vardı, –bebekliğini bilirim– şimdi on üç yaşındadır. Öyle yaramaz bir şeydir ki! Durduğu yerde duramazdı, hep güldürürdü bizi. Üçümüz güzel güzel geçinip gidiyorduk. Uzun kış gecelerinde yuvarlak masamızın başına oturur, çayımızı içer, sonra işe koyulurduk. Maşa yaramazının canı sıkılmasın, gene başlamasın diye yaşlı kadın bazen masal anlatmaya başlardı ona. Ne hoş masallardı onlar! Değil çocuk, aklı başında bir adam bile kendini tutamaz, dinlemeye koyulurdu. Doğru söylüyorum! Kaç kere işi gücü bırakmış, çubuğumu yakıp onu dinlemeye dalmışımdır. Bizim yaramaz geçerdi kendinden. Küçücük elini pembe yanağına dayar, o güzelim ağzını açar, öyle dinlerdi. Masal biraz korkuluysa ninesine sokulurdu. Seyretmeye doyamazdık onu. Mumun bittiğinin farkına varmaz, dışarıdaki kar fırtınasını duymazdık. Mutluyduk Varvaracığım. Yaklaşık yirmi yıl yaşadık böyle. Gene gevezeliğe daldım! Belki hoşunuza gitmedi bu anlattıklarım. Ben anımsadıkça, fena oluyorum... hele böyle sular kararmak üzereyken... Tereza bir şeylerle uğraşıp duruyor. Başımda bir ağrı var ki sormayın gitsin. Sırtım da ağrıyor biraz. Tuhaf tuhaf düşünceler doldurmuş kafamın içini, sanki onlar da ağrıyorlar. Bugün pek canım sıkılıyor. Varvaracığım! Neler yazıyorsunuz öyle, kuzum? Nasıl gelirim size? Komşular ne der sonra meleğim benim? Oraya gelmem için avluyu geçmem gerekiyor. Bizimkiler farkına varırlar. İlgilenirler... söylentiler, dedikodu alıp yürür, yanlış anlarlar bizi. Olmaz canım benim, iyisi mi yarın ayinde görürüm sizi. Böylesi daha akıllıca. Hem ikimiz için de tehlikesiz olur. Size böyle bir mektup yazdım diye gücenmeyin anacığım.